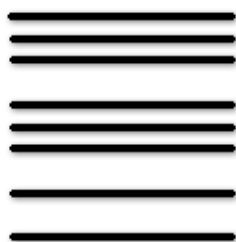

SOBRE L'INDRÍS

Isidre Iturat. Espanya. 2004
(última actualització: maig de 2012)

1. Què és?	1
2. El nom	3
3. Fixació i mobilitat	3
4. L'indrís i els símbols	4
5. Aquests dos versos	6
6. Variants de l'indrís	7
7. La indrisació	9
8. Conclusió	10
9. Bibliografia	10

La nena: Indrís!
L'autor: És Isidre,
no indrís.

La nena: Indrís!
L'autor: No! Isidre!
No indrís!

La nena: Indrís!

L'autor (apart): Indrís serà.

(El manantial y otros poemas)

1. QUÈ ÉS?

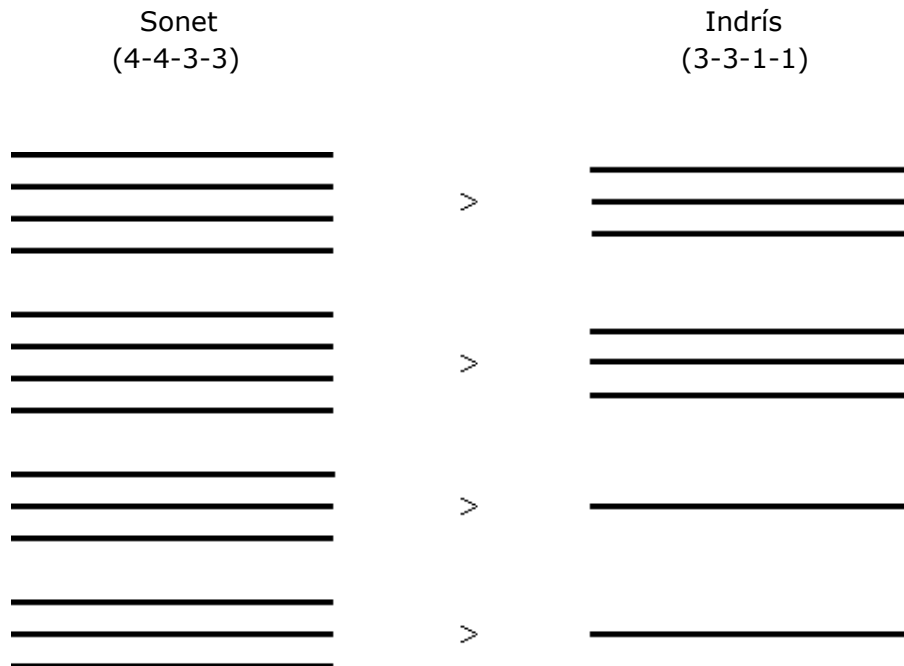
A l'alçada del Duecento italià, els trobadors del Dolce Stil Nuovo canvien l'estança inicial de la cançó provençal convertint-la en el que avui i des d'aleshores coneixem com a sonet.

Però, tal com veurem ara, les possibilitats constructives que ofereixen aquests models estròfics no s'acaben aquí, ja que el sonet tolera una nova reelaboració significativa (al marge d'altres més discretes, com els jocs amb estrambots, el sonet de 13 versos, etc.), donant pas a una forma dotada d'una musicalitat molt diferent i concreta. Aquesta forma rebrà el nom d'indrís.

El vaig desenvolupar per primer cop al gener de 2001, a Madrid. L'indrís és un poema que consta de dos tercets i dues estrofes de vers únic, és a dir, que està organitzat segons un model 3-3-1-1, i neix a partir d'una reelaboració del sonet que es podria explicar com un procés de condensació estròfica.

Els quartets del sonet passen a ser tercets a l'indrís. Després, els dos tercets del primer passen a ser estrofes de vers únic al segon.

Vist gràficament seria així:

Ja des dels inicis de la figura vaig començar a barallar diversos noms per ella, provant en les primeres temptatives d'associar un adjectiu determinat a la paraula "sonet". Aviat vaig haver de desistir d'això. L'indrís procedeix del sonet però no és un sonet, de la mateixa manera que aquest últim va partir d'una estança de cançó per convertir-se en una altra cosa.

Pel que fa a la manera com neix, no puc dir que sigui el resultat de cap recerca conscient. Quan va sorgir, simplement meditava sobre la forma del sonet clàssic veient-la mentalment, fins que va aparèixer la imatge dels versos fusionant-se en grups menors.

I el primer poema escrit:

LLUNA MINVANT

*El centaure guaita per la finestra
i la dona adormida parla en somnis.
Plora i riu, perquè un centaure la rapta.*

*Cavalca en el seu somni la dona adormida,
cavalca en el seu somni i és cavalcada.
A la selva, ningú l'escolta quan crida.*

Plora i riu com mai en la seva vigília.

El centaure la mira... per la finestra.

Davant d'això, em veig en la necessitat de provar si estaré simplement davant d'un experiment trivial o si, d'altra banda, podria tractar-se d'una forma amb un potencial expressiu apreciable, així que, a partir d'aquí, decideixo centrar tot l'esforç a avaluar les possibilitats estètiques de la nova forma.

El resultat serà, quatre anys més tard, un poemari compost íntegrament per indrissos, que titularé *El manantial y otros poemas*, a més de la següent definició formal:

L'indrís és un poema que consta de dos tercets i dues estrofes de vers únic (3-3-1-1). Tolera qualsevol tipus de mesura en el còmput sil·làbic, fet que el converteix en una forma alhora fixa i dinàmica: en l'eix vertical, la disposició no variable de l'estrofa; en l'eix horitzontal, les variacions en la quantitat. Admet a més tots els graus i gèneres de rima.

2. EL NOM

Més amunt ja queda esbossat el problema de donar nom a la figura. Aquests primers intents no són més que això, primers intents, i passaran més de dos anys abans que la qüestió quedi resolta. Serà temps de cerca d'aquella paraula, d'aquell morfema, d'aquell so..., volent trobar el terme harmònic, eufònic i elevat, entre obres de terminologia literària i científica, en diccionaris de llengües vives i de llengües mortes. Tot inútil.

La solució final ve de la mà d'una nena de tres anys, neboda d'un amic, qui, en les seves primeres proves amb el llenguatge, en dir el meu nom de pila en castellà pronuncia la paraula "indriso" en comptes d'"Isidro".

Durant molt de temps ni se'm va passar pel cap la possibilitat d'utilitzar aquest term per anomenar el poema, però a poc a poc vaig anar considerant la idea més seriosament.

També, a partir d'un moment determinat, per veure com el rebien altres oïdes, vaig començar a divulgar-lo pels cercles literaris que en aquella època freqüentava a Madrid (trobades de poetes en cafès, associacions d'escriptors, etc.) i, de fet, vaig percebre que tenia una bona acollida, així que, finalment, vaig decidir adoptar-lo.

Nota: Al marge d'aquest procés, he arribat a saber, passats cinc anys des de l'adopció de la paraula, que malgrat haver estat produïda espontàniament per la nena espanyola, ja existia com a cognom de persona acompanyant noms, segons he sabut fins ara, d'origen anglosaxó.

No penso que aquesta "sorpresa lingüística" d'última hora hagi de fer-nos pensar en res com el seu descart, però sí que el fet ha de quedar assenyalat.

3. FIXACIÓ I MOBILITAT

Com apunta la descripció bàsica, es pot considerar l'indrís com una figura que conté en la seva naturalesa la facultat d'integrar el que és fix (invariabilitat del nombre de versos a les estrofes) i el que canvia (variacions en la quantitat i distribució de la rima).

Per il·lustrar el fet, puc dir, per exemple, que en un corpus de 796 versos em va ser possible

trobar almenys 42 variacions en la disposició de la rima. I si parlem de la quantitat sil·làbica, vaig treballar a mode de prova amb un rang que va des del bisíl·lab fins a l'octodecasíl·lab.

Segons penso, això és possible gràcies a l'agrupació dels versos en una relació de 3 i 1. Un objecte organitzat amb aquest tipus de relació numèrica entre les seves parts permet el desplegament d'una gran diversitat de formes encara que mantingui, si bé pugui semblar paradoxal, un caràcter propi.

Les possibilitats de distribució de la rima en un tercet són vuit: AAA, AAB, ABB, BBA, ABA, BAB, ABC. En una estrofa de vers únic de l'indrís també: A, B, C, D, E, F, G, H. Llavors, en la combinació d'aquestes dues classes d'estrofa, les perspectives de combinatòria assoleixen un nombre francament difícil de calcular.

4. L'INDRÍS I ELS SÍMBOLS

El present epígraf aborda l'indrís com a arquetip simbòlic. Sóc conscient que alguns trobaran insòlit aquest abordatge, entre altres coses perquè els estudis des d'aquesta perspectiva són realment escassos, però, comptant-me entre els que hi troben realitat, crec necessari arriscar un assaig.

Bé, recordem ara com sorgeix: és una imatge que es forma a la ment. No estem davant del resultat d'una operació racional, lògica, voluntària, sinó més aviat davant el moviment d'un vell conegut (i desconegut) ajudant: el subconscient. I si parlem de subconscient, podem referir-nos al seu llenguatge natural, que no és un altre que el símbol, la imatge arquetípica.

L'indrís és, parlant en termes simbòlics, una trinitat duplicada. És a dir, una forma d'organització de les coses, patró rítmic còsmic, sota la qual s'ha ordenat l'existència des que és, i que l'ésser humà ja ve captant i interpretant amb la seva ment també des que ell és.

La trinitat implica una "síntesi alquímica" entre allò que és únic (simbolitzat pel número 1) i allò que és múltiple (simbolitzat pel número 3). Estem davant d'una imatge total de l'univers que ens mostra un moviment en dues direccions:

1r. Moviment de diàstole. És a dir, el desplegament de les coses des d'una unitat o centre fins a arribar a un punt de diversitat i expansió final (com en la idea del Big Bang).

2n. Moviment de sístole, o reabsorció de totes les coses fins al seu punt d'origen (fet que coincidiria amb el patró de l'indrís: un "anar del tres a l'u").

Després, quin sentit tindria la duplicació de les estrofes?

Recordo per a això la interpretació que ofereixen els antropòlegs Jean Chevalier i Alain Gheerbrant en el seu *Diccionari dels símbols*, i que entén la duplicació d'un objecte com la facultat de mostrar-lo en la seva màxima expressió. Estaríem davant d'alguna cosa així com mostrar les dues cares d'una mateixa moneda.

En un moment determinat es dóna a més un indrís que permetrà reforçar aquesta argumentació a través de la imatge:

*DESCRIPCIÓ BISIL·LÀBICA
DEL COSMOS*

Yin.

Yang.

Yin.

Yang.

Yin.

Yang.

Yin.

Yang.

Comparant el símbol yin-yang amb l'estructura estròfica del poema, es descobreixen entre ells analogies no esperades: tant els tercets com els dos semicercles de la imatge simbolitzarien "allò que és múltiple", i les estrofes de vers únic i els dos punts inscrits als semicercles "allò que és únic", expressant-se a més la duplicació dels elements en ambdós objectes.

Però, a on volem arribar amb tot això?

D'una banda, a conèixer el poema des del major nombre d'angles possible (es pot observar que existeix un correlat nítid entre la simple forma mètrica i la dimensió simbòlica); d'una altra, a la qüestió de la seva possible capacitat per suggerir.

Una objecció probable a aquestes idees seria la pregunta: Com és possible proposar tal entramat d'arguments si, al capdavant, es tracta d'un poema que prové del sonet?

La resposta es dóna en el simple fet que el sonet també és susceptible de ser interpretat en termes metafísics i simbòlics, així com ve succeint des dels seus orígens.

Ja els poetes anteriors al Renaixement fan servir nocions pitagòriques per investigar-lo (incloent, per exemple, el mateix Petrarca), parlant dels seus números i geometria a través d'idees com "quadratura del cercle", "proporció àuria", etc.

Parlant en termes simbòlics, el sonet és una combinació dels números 4 i 3. El 4 és representació numèrica de la matèria densa, la terra, allò que és estable (també reforça aquesta idea la poca mobilitat de les rimes en els quartets, que infreqüentment s'han apartat fins avui de les combinacions ABBA i ABAB).

El número 3 representa allò que és múltiple, el món subtil, allò que és dinàmic (correlat formal: l'alt grau de variacions en la rima dels tercets).

La suma de 4 i 3 produeix el 7, número sagrat per excel·lència, el número que expressa l'univers harmonitzat, allò que comunament es diu "un matrimoni entre el cel i la terra".

En resum, penso que si l'índris ha de tenir capacitat per suggerir positivament, una de les causes principals haurà de trobar-se en la seva naturalesa arquetípica, en el fet que neix i participa d'allò que coneixem en termes moderns com a "inconscient col·lectiu".

Per al contacte amb l'estudi del sonet des d'una perspectiva matemàtica-simbòlica, es pot consultar l'article de l'italià Pietro G. Beltrami *Appunti sul sonetto come problema nella poesia e negli studi recenti*, a *Rhythmica. Revista española de métrica comparada*, nº 1, direcció: José Domínguez Caparrós i Esteban Torre.

Per a una aproximació general a les relacions entre poesia i metafísica, també podem anomenar *Poesía e imagen. Poesía visual y otras formas literarias desde el siglo IV aC. hasta el siglo XX*, de l'espanyol Rafael de Cózar.

5. AQUESTS DOS VERSOS...

Un altre assumpte que oferirà dificultats és decidir com ens referim a aquests dos últims versos de l'índris.

Què són, versos o estrofes?

Al llarg del procés d'estudi he anat demanant l'opinió de diverses persones dedicades a les lletres, que han ofert opinions com les següents.

En un primer grup hi ha els que afirmen que s'han de definir com a "versos". Alguns proposen l'expressió "vers únic", sense reparar que el terme ja s'utilitza als manuals per designar el vers que, inserit en una estrofa rimada, no té rima.

La paraula "sentència" és una altra opció. Aquesta es refereix a un enunciat breu i sintètic que no té relació amb altres.

Certament, no resulta difícil acceptar aquest segon terme, perquè a l'índris el to del discurs tendeix a adoptar un caràcter sentenciós en condensar la veu en els dos enunciats separats per espais en blanc.

Però es pot objectar als defensors de "sentència" que la paraula encara no resol la qüestió perquè aquests versos estan integrats en un conjunt estròfic i, per tant, han de ser alguna cosa més que només versos. Tot i això, segons la definició tradicional, "estrofa" implica l'existència de més d'un vers contigu...

En un segon grup hi ha els detractors de "vers" i similars, afirmant que és coherent parlar d'"estrofa" perquè les dues línies textuais estan separades i/o relacionades entre elles mateixes i amb els tercets mitjançant una pausa interestròfica, constituint tot això un conjunt orgànic.

La proposta que fins avui m'ha semblat més encertada es troba al *Manual de mètrica espanyola* d'Elena Varela Merino, Pablo Moíño Sánchez i Pablo Jauralde Pou, que ofereix l'expressió "estrofes de vers únic".

Entendre els defensors de totes dues posicions és relativament fàcil, ja que, a priori, quan observem aquestes dues línies i pensem aïlladament en la paraula "vers" ens adonem que no s'acaba de resoldre el problema, ja que resulta una definició insuficient; tampoc quan pensem de manera aïllada en la paraula "estrofa".

La proposta d'aquests tres autors permet entendre que potser el millor no seria excloure un o altre terme, sinó integrar-los en una mateixa expressió.

Això porta de nou a la idea de la síntesi de contraris: són estrofes (multiplicitat) i també són versos (individualitat), són estrofes de vers únic.

6. VARIANTS DE L'INDRÍS

Sobretot a partir de la seva divulgació a Internet, un nombre creixent d'autors està incorporant la figura com a vehicle per expressar la seva pròpia veu poètica, fet que també ha fet sorgir diverses variants, com ara els esquemes 3-3-2, 3-3-3-1-1, 4-4-1-1, etc., variants que els seus autors han volgut seguir anomenant indrís.

Tot i que, almenys per ara, no crec que sigui el més adequat considerarles indrissos perquè, tot i haver sorgit a partir de l'esquema 3-3-1-1, s'allunyen massa d'aquest, tant en el nivell rítmic com en el visual i arquetípic, de manera que, si ho féssim, estaríem simplement diluint la definició del poema.

Una altra cosa poden ser, per exemple, els experiments com l'indrís amb estrambot o l'ús de versos tallats (interpretables com un sol vers).

No obstant això, al maig del 2008 apareix una proposta que es pot veure d'una altra manera: l'escriptora uruguaiana Teresa Marzialetti ha investigat totes les possibilitats de combinació del 3 i l'1 duplicats i, amb la seva venia, també he estudiat la proposta, per arribar a la idea que, a diferència dels altres esquemes esmentats, sí que es percep una afinitat íntima entre el 3-3-1-1 i aquestes últimes.

El que es revela són cinc variants a partir de l'indrís originari. Tindrem, doncs, un total de sis formes, que es poden organitzar a més en tres parells d'oposats. Em permeto aquí exposar-les i proposar una nomenclatura per a la seva distinció:

3-3-1-1: Indrís o indrís en sístole.

1-1-3-3: Indrís en diàstole.

3-1-3-1: Indrís de dues sístoles.

1-3-1-3: Indrís de dues diàstoles.

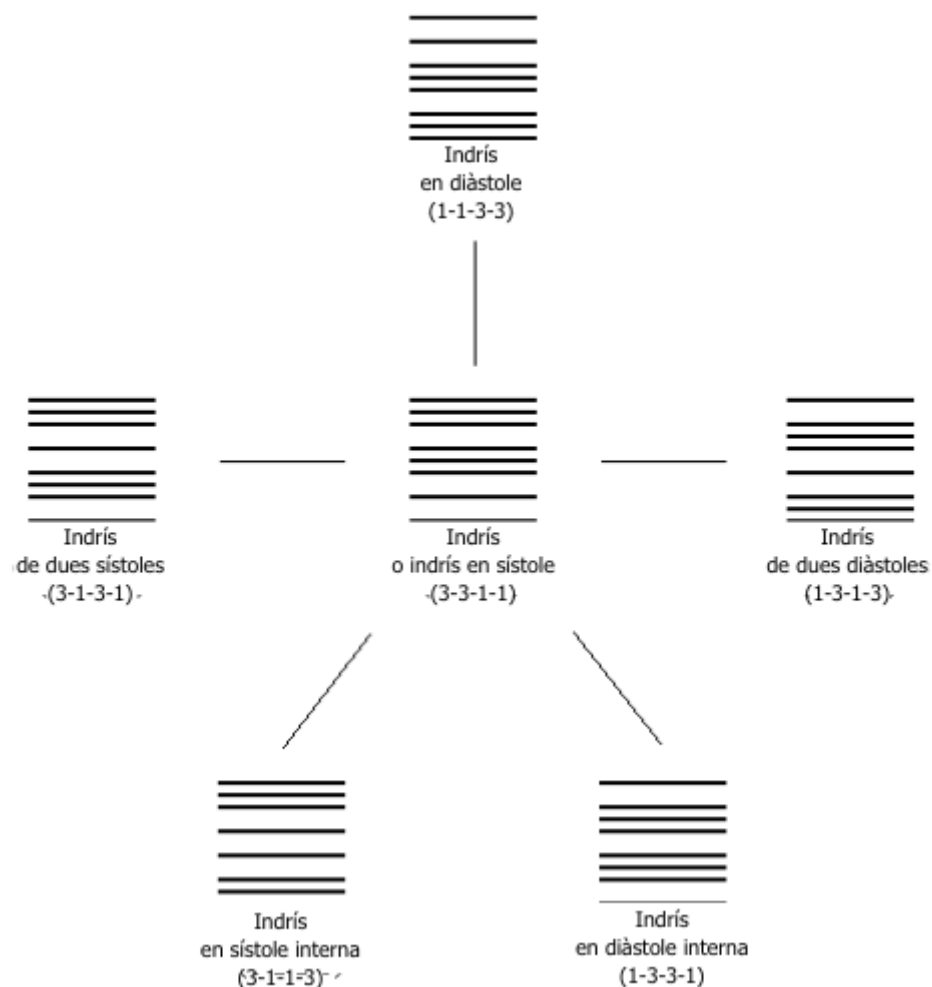
3-1-1-3: Indrís en sístole interna.

1-3-3-1: Indrís en diàstole interna.

Tal com assenyalo a l'epígraf 4. *L'indrís i els símbols*, entenc la transició de 3 cap a 1 com un moviment de contracció del discurs (sístole) i la transició d'1 cap a 3 com un moviment d'expansió (diàstole).

Pel que fa a la relació entre les variants, crec possible interpretar que l'esquema 3-3-1-1 sigui una forma primària a partir de la qual es projectin les altres, ja que havent sorgit a partir del sonet, és la que ha permès més tard la manifestació d'aquestes.

Si volem reflectir-ho gràficament:

Els primers exemples també han estat escrits per la Teresa Marzioletti. Es pot consultar una mostra a la secció *Indrisos de otros autores* de la meua web [Indrisos - Isidro Iturat](#).

Per acabar, voldria remarcar que de cap manera considero sense valor les formes que he citat al principi d'aquest punt, sinó tot el contrari: penso que si els seus autors les cultiven, els fruits poden ser molts i excel·lents.

Tanmateix, sí que consideraria necessari encunyar altres noms per referir-se a cadascuna d'elles, tal com podem veure amb l'exemple d'una altra autora, la catalana Montserrat Germà i Pifarré, qui el 2009 ha ideat una variant de l'indrís amb alteració del nombre de

versos a la qual ha anomenat "drís" (l'autora escriu en català i aquest nom també és una evolució del terme "indrís").

Així, el drís es compon de dos apariats i una estrofa de vers únic, amb ús lliure de la rima i del nombre de síl·labes, i és fruit d'una condensació de l'indrís, així com aquest ho és del sonet: la forma 3-3-1-1 esdevé 2-2-1, sent també que l'escurçament del nom reflecteix el de l'estructura.

A més, Germà i Pifarré fa servir el mateix sistema de sístoles i diàstoles presentat més amunt, cosa que ofereix les següents variants:

2-2-1: Drís, o drís en sístole.

1-2-2: Drís en diàstole.

2-1-2: Drís en sístole interna.

Es pot veure una mostra d'aquests poemes a la web de l'autora [L'espai poètic del drís](#).

7. LA INDRISACIÓ

La indrisació és un procés que consisteix a parafrasejar o inspirar-se en un poema per crear un indrís.

El terme en espanyol és una traducció de l'original en portuguès "indrisação", encunyat el 2012 pel poeta brasiler Rommel Werneck.

Segueix un exemple propi a partir del poema de Lope de Vega *Un soneto me manda hacer Violante*.

El sonet de Lope:

*Un soneto me manda hacer Violante,
que en mi vida me he visto en tal aprieto;
catorce versos dicen que es soneto:
burla burlando van los tres delante.*

*Yo pensé que no hallara consonante
y estoy a la mitad de otro cuarteto;
mas si me veo en el primer terceto
no hay cosa en los cuartetos que me espante.*

*Por el primer terceto voy entrando
y parece que entré con pie derecho,
pues fin con este verso le voy dando.*

*Ya estoy en el segundo, y aún sospecho
que voy los trece versos acabando;
contad si son catorce, y está hecho.*

Segueix ara la meva indrisació. He preferit exposar-la en espanyol per permetre l'apreciació d'alguns jocs semàntics que es perdrien en una traducció al català:

*Un indriso me manda hacer mi mano.
A ocho versos así llaman indriso,
y en un soplo los tres primeros gano.*

*Pensé: "la consonante no diviso",
mas corren términos en -iso y -ano,
perdón... y dos tercetos ya improviso.*

El postrer verso no está tan lejano.

Fue el penúltimo, y hecho está el indriso.

8. CONCLUSIÓ

Els anys dedicats al desenvolupament d'aquesta figura vénen definint-se per a mi com una aventura poètica que no para d'oferir descobriments. En el present estudi em permeto, doncs, presentar els resultats de la tasca. Si esteu entre els qui fan poesia, perquè pugueu, si ho desitgeu, continuar indagant; i si sou lectors, perquè simplement conegueu aquesta nova i alhora vella forma de dir les coses.

Aprofito també per expressar la meva més gran gratitud envers aquells que, més enllà de mi, estan fent d'aquest objecte un arbre que creix, encara que, trobant-me en la situació de donar-lo a conèixer, sempre em semblarà prudent transmetre una frase que m'ha servit bé des del moment que la vaig rebre: "Examineu-ho tot i quedeu-vos amb el que és bo".

9. BIBLIOGRAFÍA

BALBÍN, RAFAEL. Sistema de rítmica castellana. Gredos. Madrid. España. 1975.

DE CÓZAR, RAFAEL. Poesía e imagen. Poesía visual y otras formas literarias desde el siglo IV aC. hasta el siglo XX. El carro de la nieve. Sevilla. España. 1991.
http://boek861.com/lib_cozar/portada.htm

CHEVALIER, JEAN y GHEERBRANT, ALAIN. Diccionario de los símbolos. Herder. Barcelona. España. 2000.

G. BELTRAMI, PIETRO. Appunti sul sonetto come problema nella poesia e negli studi recenti. En Rhythmica. Revista española de métrica comparada. Nº 1 (pp. 7-35). Dirección: José Domínguez Caparrós y Esteban Torre. Padilla Libros Editores & Libreros. Sevilla. España. 2003.

GERMÀ I PIFARRÉ, MONTSERRAT. L'espai poètic del drís. Espanya. 2009.
<https://germa-drissos.jimdofree.com/>

ITURAT, ISIDRO. El manantial y otros poemas (indrisos). Lulu. United States. 2007.
https://www.lulu.com/shop/isidro-iturat/el-manantial-y-otros-poemas-indrisos/paperback/product-1ngqm42.html?srsId=AfmBOoouQHqUwajv-kkTV_hT7Yp_Fy2dcNz-FmrAcPmCzeW1kovej9--J&page=1&pageSize=4

NAVARRO TOMÁS, TOMÁS. Repertorio de estrofas españolas. Las Américas Publishing Company. New York. United States. 1968.

QUILIS, ANTONIO. Métrica española. Ariel. España. 2000.

VARELA MERINO, ELENA, MOÍÑO SÁNCHEZ, PABLO y JAURALDE POU, PABLO. Castalia Universidad. España. 2003.

http://books.google.com/books?id=5KogqD4EI4wC&printsec=frontcover&hl=pt-BR&source=gbs_navlinks_s#v=onepage&q=&f=false

Aquesta obra està protegida per una llicència Reconeixement 2.5 Espanya de Creative Commons. Per veure'n una còpia, podeu visitar: <https://creativecommons.org/licenses/by/2.5/es/deed.ca> o enviar una carta a Creative Commons, 559 Nathan Abbott Way, Stanford, California 94305, USA.